

Александар Ристовић

Писма сањалици

— одломак —

ХЛ ПИСМО

Као што нам време не припада, одвојивши се једном заувек од наше природе, тако извесна целина уступа место делићима који садрже њен крај и почетак; дрво се ослања о бескрајност свог знака, оно доказује приближну вредност привида у разноликој слици света; пошто сте уснули, видите другачијом ону коју схватисте као свој одраз: тело без лица и свест о покретима.

То сте ви након вечерњег разговора, под тремом где шишмиш скупља крила, закачен о сомот мрака. Време и слика чине од вас ону чија помоћ не оклева ни у најгорој патњи; (о срећни као час, о истоветни као молитвица и јасмин!)

Посећујем вас у дугим шетњама док тло догорева пламом вечери. Киша је у извесним тренуцима благодет за неку усијану главу, и ево капи, као прстење, на облини ваше шаке. Стварати ни из чег: голубицу и пепео, круг и време. Апстрактно и материјално имађаху исти уток, исто краљевство. Додиривао сам вам груди, готово у недоумици, срце се празнило на сваки поглед: очајавали сте, начас претворени у грм светла, у сигурније име. Близина главе,

попут оне о којој сам сањарио, од реченице до реченице, и-сијаваше на новој копрени. Нека пролазност - труда, разу-ма, наде - затворила нас је, те није било помоћи љубавном говору или метаморфози пола. Не дајући ни гласа од себе, допустили сте да вам дух зачне садржај на погубној основи цвета.

Прсти здравца у минулој дојучерашњици скинуше вео по вео, и ето посла за читача судбине: од сада поглед ће припањати као пузавица за околину лампе, успомене ће се враћати оним редом како се одлучите; прозачност ће нас обманути и мрак лета покриће и саможивост и снове. Да бисте ме волели потребно је да скупљена уста ишчезну иза мараме, да крајичак дуге сукње покупи росу, да линија бедара засветлуца као ивица муње, најзад: да зауставите ди-сање. О, опорости дивљаке, о зујања у уху пре ичег! Слатки позиву што тргаш латице, кроз коју трубу би пуштен тај глас, чијим сновиђењем се озари време у течной боји? Сад старост палача језичком заблуде, сад се круни зрно по зрно са житног низа. А младост гради усамљеничке мисли међу столетним стаблима, где сунце не досеже и где легенда куца на врата од чађи.

Где лепог почетка, где руке које додирује своју сенку! Крхка ко мехур, као сасушена круна маслачка, реч слави своје постојање, преображава се у супротан оглед. О, моћи, која потичиш од природне ствари, заустави моје сећање да би сте ви прошли нижући снове.

XIII п и с м о

Време споменка, мајчине душице, ивањањских цве-това сваке врсте, време алатки, ремена и колске оплате, вре-ме сневања пред дворишном капијом док ладолеж удара о врат коња, време „читанчице“ и „пивског врења“.

Враћали сте се када је огромност вечери испунила куте земље: сенка веслача и сен минуле птице удвојише свој напор.

Застали сте крај оближње воде да охладите чело и уместо лица озарио се смарагд и сан с пачјим ножицама. Као да сте зачули хујање с планинског венца, прохода громадне природе кроз иглене уши тренутка, пламен је лизао ждрело прошлих месеци. Био сам поред вас и могао сам да вам додам руку, рубац, крај ужета. Све убрзаније ди-сање као на самом почетку баладичног припева где се душа слама под ударом муње, где она замуцкује кријући стид.

Ох, шетати се са отвореном књигом, међ' цијуком ластавица, смејући се њиховим разлозима, подрхтавати кад прође опасност, дисати кроз цев зове, осујетити ништавило пошто се укажу снови, западати у тмине и одређивати смер кретања по положају звезда. Ви, ви сте то, читачица са сламком међу зубима, са камичком на отеклини од пчелињег уједа, са платненим шешером широка обода и с врпцама око ножних чланака. За који часак сунце ће бацити последњи зрак између два дебела као да циља у кућну лозу и довратак, воденичарево мливо поруменеће као пустињски песак, окна ће бити пуна слика. Ићи ћете кроз трња тражећи „бабину главу“ и траг пужа; мала не-свестица биће знак дуге болести; рецитоваћете извесне стихове.

XIV п и с м о

Видим вас као настанак неке сасвим чисте линије: низање детињасток венца има исту тајност; цвет за цветом низ белу нит и круна дотиче круну као да пали други пламен. У усредсређености на светлост која долази отуда, ја састављам два краја приближно исте дужине, те предмет мога одгонетања и није друго до раздвајање и скупљање готово јасних целина из којих настаје ваше присуство — делатност сузе, писма, отиска стопала, жабљих об-лака, луне у коју поверовасте.

Да би једно крило ускладило покрет с другим крилом, потискујући тело навише, инстинкт као варница гони птицу, испод које је ваше лице тај тренутак с наглом сенком, дивота дисања. Ученица, пребирајући по ђерђефу дуге, уклања разлику измеђа дана и ноћи; њен дах набира површину неког столњака истичући притом украсне слике: јездење на коњу од лаког конца по платну истине. Признајем да је право задовољство гледати вас у часу кад подижете лист на коме су његова уста, која смртоносни дах затвара у симбол другог искуства. (Ох, како је звонило дуж пута, как осу цркавале бубнце на мрежњачи, како су руке бриделе на грубом конопу, а усиљен корак мрвио на друму мртвила) Видим вас још једном као да сам вас приближио маглом големог сочива: срце вам је куцало по ритму лептирових крила, подигнут руб хаљине открио је нешто издужене удове, елипсу пола, пут звезде. Осуђени, канда заувек, на уобразиљу песника, ви се прилагођавате тренутку који вас преображава из једне стварности у другу, не видећи себе, једва хватајући дах са горопадношћу захтева. Истински, сустижете своју сенку; заклонили сте се књигом са чијих страница вас посматра његово лице: душа случаја.

Сањали сте да сте ми показали груди и муњевита бразда пристанка оставила је једну једину мрљу да јасту-

чници где су оштри и бели кринови пробадали мозак мирисним врховима. О, ви, моја душо, у кошуљи од танка платна, увече нађени од грдне студени и привлачности, дајте овој слици крајњи смисао, чините срећним време. Угледајте трагове нечијих стопала, док сте се враћали из поља, са малом несвестицом у глави од цвећа, пчеле и несувислих узвика што одјекују унаоколо, следили сте их, остављајући златан прах на трњу, и нисте ни приметили како они нагло нестају на једном од највиших брежуњака, као да је тај ком припадају наједном добио крила и изгубив се у вечерњем небу, одлучио да вас посматра: бог, властелин, ћудљивац.

По
в е
љ а

XV п и с м о

Ко носи светиљчицу из једне просторије у другу, ко застајкује на вратима пропињући се на прсте? Чија је сенка на зиду уз који бршљан пружа своје танке руке, чији глас одјекује под малим сводом где мирише на зору и птичје гнездо? Ко понедељком говори о суботи, ко себи наноси бол док јагорчевина осваја простор пред кућом? Хлебарка, носачица воде, малена душа чије је тело пуно магленог талоба, чија су уста крајичак краљевске одежде? Ко посрће у школском ходнику, ко вуче дуге папуче преко шљунковите стазе, ко дотиче осине гнездо штапом на чијем крају гори комадић вате? Ко мирно путује кроз ваздух и зеленило, зракопловом изузетно снажних крила, ко броди пољем на котураљкама и под облачним једрима, ко посматра свет кроз чашу напуњену руменом течношћу а да га и не познаје? Ко, доиста, ко - у осами своје собе - гради тајновит језик који претиче мисао, ко бди над речником не устежући се да га у погодном часу и употреби, ко уклања изгоретину свеће кружним маказама да би пламен јаче осветлио напукла уста и уздрхтале ноздрве? Ко у недељу брише сузе, ко се удаљује кроз цветњак, ко оставља (готово дечији) траг стопала на влажном тлу? Ко за мајског сутона оптрчава борово дрво гонећи капом гундеље, ко ишчежава у простору и надокнађује време међу особама супротна пола; ко посматра кишу светлих окана, ко слаже слику за сликом једва помакав прст; ко је у јануару другачији и налик својој сени? Ко преводи Паскала, нарутавши се, по ко зна који пут, истини, ко другује са драгим песником док земља црни од снега; ко ниже венчић од безброј глава белих рада, ко описује своја сећања тражећи оно једино биће, као залог за каснију пустош; ко посрну пред знаком олује, ко даде одушка некој непојамној радости? Које тело у жбуну купине, са озареним лицем, и израњаваљених лактова? Која душа као крилата боја преко свежине света? Ко, окачив горњи део одеће о клин над довратком, баца поглед на груди у огледалу и види нечију руку која се свија око округлине у белом, као да би је хтела задржати, ко испуњава свој прохтев сазнањем, ко стаје пред двоколице ухватив узде и лице приклонив коњским сапима?

Гле, како измишљаам неко девојче, како упирем - питањем - прст у сваки део ЊЕНЕ природе, како доносим одлуке поводом било које појединости! То сте ви који искрсавате иза речи, и одговор је садржан у гласу који ослушкујем, док брежуљци и машта чине једно, пре него што земља - готово заувек - изгуби својство материје. Опростите ми за ову наглост, повиноваћу се извесној бојазни (коју вам приписујем) да истина може изгледати и другачија но што је замишљамо тежећи јој. Од каквих болова је сачинише сутрашњи разговор и „крст“ у часу кад мозак истискује врелину и папир спаљује врхове прстију? Нежну, затворићу вас, по ко зна који пут, у искуство извесне прозе; задржаћу вас на оним местима која то изискују, налазећи опет „неки стари сан“ тамо где су сама горчина и очај.

По
ве
ља

XVI писмо

Изненађен, помешах узрок и последицу, празнину говора и пуноћу душе; лутао сам, пажљивим погледом, од једне стране до друге, трагао сам за мотивима оне игре која ми се свагда чинила оправданом. Свет који открих није ни мало изгледао весео, напротив, духу му је постао таканак као прозрачан папир; моја колебаљивост је оставила траг на свакој страници. Помислих како је било боље да све ТО, тај мали кошмар од лишћа, ваших погледа, слутње, усковитлане одеће и сјаја на брежуљцима, ЗАМЕНИМ неком стварном шетњом кроз јоргован и росу, кроз сумрачна поподнева и светла јутра, да вас доиста и ВИДИМ тамо где вас је машта наговестила, а ужарена рука осећања пружи-ла коначан облик. Да сам само могао! Ишао бих крупним ко-рацима кроз летње вече, месец би остављао хладно прстење као омче око уздигнутих стабљика, жито би шуштало крунећи ситно зрно под стопала, воденички точак отварао би, у правилним размацима, своја широка уста. Авај! Срео бих вас живу и истиниту, са прегачом око струка, крај осинег гнезда у стајници под млечним фењером, руке би вам биле заузете мужом, тимарењем, или прањем кабаоцета. Рекли бисте како вече погодује милионима бића чија је чар у дубини траве, под крошњама, у таласу који заплускује обалу као мливо. Рекао бих вам да ћу вас повести у поље, у неком ретком шумарку задржао бих дисање, ноћни лептир би вам кружио око уста. Знам да бисте порумели и на саму помисао да бисте ми могли бити жена и да ћу то за који час и затражити од вас једним питањем, након којег следи пољубац у врат или под браду, као у роман-тичним песмама. Тело би вам порасло за који милиметар, груди би вам се уздигле као за молитву, чуо бих ваш убрзан дах. Или би то било друго доба, не вече, но дан: лето и јесен би минули и снег би засуо прозор: држао бих вашу руку под столом. У цицаној хаљини, запаљених уста, са палцем око мог палца, криомице и страшног гласа, одговорили бисте: ДА, и окно би послало у свет два лика која губе свест. О светилке окружене плашљивим сенкама, о

цветног појаса са капима воска, о несхватљивог растанка! Допричати причу, измислити игру карата, пити прво вино из ишараног лончића; тргати, тргати цвет, вео, нит зубима док усне не прокрваре и РЕЧ НЕ ДОСЕГНЕ ДЕЛО. Овце зиме, удаљена и пригушена звона на стаду које напредује кроз пустош, пастирски дозив преко оголелог шумског венца, слогови у узвишеној деоби звука; начас бисте задрхтали сводећи капке, и још једно годишње доба испунило би кућу значајним брујањем: вода би протекла између раширених прстију неке циновске шаке, уши би вам се осуле пли ковима, светлост би се зауставила објавши наслов једне књиге.

Мада уморни, пошли бисте колима, са два папирната точка, кроз глиб и цвет, до звонаре где бих вас сачекао. Песници би говорили о истом времену, сањарећи над застрвеним столовима; душа би вам се наново вратила вечности. Њишући се у струку, подражавајући бичеве траве, изговорили бисте молитвице: извесна Флоранс Најтингејл пред рањеном земљом, док пена прекрива усне као да ствара нов свет, ви - кћер сеоског уче, затворени у поткровљу са којег једно прозорче гледа у мрак и ружу.

Рукописи, измишљена писма, очај раних година: забрављам их; хтео бих вас задржати, али пут у нигде - и - ништа, у беспрекорну белину предела. Затичем себе у недовољним радњама, измишљам разлоге за празнину и блесак. Обрушавам се низ литице и делови моје одеће сад су крпе облака које ветар растура са истока на запад; осећање да се морамо предати некој случајности, некој труни која ће нарасти у невидљиво чудо прожимајући вам разум или вам одузимајући срце. Поглед неког умоболника над атласом животиња као да ствара другачија представу: о песку, води, крилима, крхкој конструкцији (њиховог) мрака или сјаја.

Несрећне ли оне коју ово писмо - свитак са превеском од стабаоцета, довољно савитљивог да рукопис остане сачуван - излаже првој сумњи кад год усхтедне извести закључак: „светло“ и „тамно“ налазе се у обрнутој сразмери, зависно од ПРЕДМЕТА ДОГАЂАЈА, а цијук ластавице и сенка и шафрана уступају (замишљен) простор луцкастој довитљивости крила.